

KURBAN İBADETİ

Kurban ibadeti, yeryüzünde insan yaratıldığından beri var olagelen bir ibadettir. İnsanlar, bu ibadeti kendilerine gönderilen elçilerin gösterdiği şekilde yaptıkları zaman tam ve doğru bir şekilde yapmış, peygamberlerin mesajlarından uzaklaştıklarında ise bu ibadet Allah'a şirk koşma vesilesi haline gelmiş, kurbanlıklar Allah'a şirk koşulan varlıkların adı ile kesilmiştir.

Mekkeli müşrikler, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in yolundan uzaklaşmış, dine kendilerince şekil vermişlerdir. Bu doğrultuda ibadetlerin şart ve şekillerinde de birtakım değişikliğe gitmişlerdir.³ Aynı şekilde kurban ibadetinin temel amacından da uzaklaşmışlar, kurbanlarının bir kısmını Allah'a, bir kısmını da kendileri ile Allah arasına yerleştirdikleri putlara adanmışlardır.⁴ Nitekim Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرِغْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ⁵

"Allah'ın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan Allah'a bir pay ayırdılar. Kendi batıl iddialarınca: 'Şu Allah için, şu da bizim ortaklarımız için.' dediler. Ortakları için ayırdıkları Allah'ın hissesine konulmaz. Allah için ayırdıkları ise ortaklarının hissesine konulur. Ne kötü hüküm veriyorlar." buyurmaktadır.⁷

Allah Teâla, putlar için adanan kurbanlık hayvanların etini Müslümanlara haram kılmış,⁸ putlar için dikilen

taşların önünde kurban kesmeyi,⁹ kesilen bu kurbanın etinden yemeyi şeytan işi bir pislik olarak tanımlamış ve uzak durmayı emretmiştir.¹⁰ Allah Müslümanları, müşriklerin kurban ibadetini tahrif ve tağyiri hakkında uyarılmış ve onlara kurbanı yalnızca Kendisi için kesmelerini emretmiştir.¹¹ Hz. Peygamber ve Ashab-ı Kiram bu emri en güzel şekilde uygulamışlardır.¹²

Her ne kadar Kur'an-ı Kerim'de kurban ibadetinin hükmü hakkında açık ayetler bulunsa da mezheplerin konu hakkındaki hükümleri farklılık arz etmektedir. Hanefî mezhebinde Kurbanın hükmü vacip iken¹³ Şafî, Malikî ve Hanbelî mezheplerinde sünnettir.¹⁴

Bir Müslüman için ibadetlerinin Kur'an-ı Kerim'deki hükmünü ve Rasulullah'ın sünnetindeki tatbikini öğrenmek oldukça önemlidir. Bu sebeple çalışmada konu ile ilgili ayet ve hadislerin ışığında konu hakkında bilgiler verilmiş ve bu doğrultuda değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın faydalı olmasını Rabbimden niyaz ederim.

Çalışmak bizden muvaffakiyet Allah'tandır.

Kurban Kelimesinin Manaları

• Sözlük Anlamı

Kurban kelimesi (قربان "Kurbân") Arap dilindeki (قَرَبَ - يَقْرُبُ) "Karibe - Yekrabu") fiilin mastarı olup sözlük anlamı, "yaklaşmak, yakınlaşmak ve yakın olmak"tır. Nitekim kelime, Ahkâf Suresi 28. ayette bu manada kullanılmıştır.

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ

"Onların Allah'ın dışında yakınlık sağlamaları için edindikleri ilahları onlara yardım etselerdi ya! Bilakis onlar müşrikleri yüzüstü bıraktılar. İşte bu onların uydurması ve Allah'a attıkları iftiradır."

• Terim Anlamı

Kurban Allah Teâla'yı razı etmek ve O'nun yakınlığını kazanmak için hayvan kesmek ve bu niyet ile kesi-

len hayvandır.

الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ عَهْدٌ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِينَنَا بَقْرَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّن قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالذِّكْرِ فَلَمَّ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنَّ كُنتُمْ صَادِقِينَ

Ali İmran 183. ayetinde geçen 'قُرْبَانٍ' (kurbânin) ve

وَأْتَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبِلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

Maide suresinin 27. ayetinde geçen 'قُرْبَانًا' (kurbânen) kelimeleri bu bağlamda kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de kurban kelimesi biri lügat manasında diğeri ikisi istilâhî manada kullanılmak üzere 3 yerde geçmektedir.

Bakara 196, En'am 162. ayetlerinde geçen نُسُكٌ (nusuk) kelimesi, Hacc Suresi 34 ve 67. ayetlerde geçen مُنْسَكًا (menseken) kelimesi istilâhî manada kurban olarak yorumlanmıştır.

• Şer'i Manası

Kurban, (Maddi imkânı olan Müslümanlar için) hicri takvime göre Zilhicce ayının 10. günü ve devamındaki üç gün, Allah'ın nimetlerine şükretme ve O'na yaklaşma maksadı ile deve, sığır, koyun, keçi gibi hayvanlardan kesmek suretiyle kendilerinin fedakârlığını ifade eden malî bir ibadettir.¹⁷

Zilhicce ayının 10. günü yani Kurban bayramının birinci günü ve devamındaki üç gün içinde kesmek için adanan ve o günlerde kesilen hayvana kurbanlık, o hayvanı yukarıdaki niyetle mezkûr günlerde kesmeye ise kurban kesmek denir.

Kurban Kesmenin Hükümü

Kurban kesmek, bu ibadete gücü yetenlere farzdır. Müslümanlar arasında gücü yetenlerin bu ibadeti yapması, gücü yetmeyenlerin üzerinden de ibadetin farziyetini kaldırır.

Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ

"De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve teslim olanların ilki benim." buyurmaktadır.

Bu ayetlerle Allah, Hz. Peygamber ve onun şahsında ümmete Kurban ibadetini emretmektedir. Aynı şekilde Allah

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ

"(Ey Muhammed) sana çok şey verdik. Öyleyse ibadeti rabbin için yap ve kurbanı onun için kes. Senden nefret eden, arkasından gidecek kimsesi olmayandır." buyurmaktadır.

Bu ayetler doğrultusunda Hz. Peygamber'in emredildiği kurban ibadeti, teheccüd namazı emrinde olduğu gibi "نافلة لك" (nafiletten lek) ibaresi bulunmadığına göre tüm ümmeti ilgilendirmektedir. Bununla birlikte aşağıdaki

ayetler kurban kesmenin tüm ümmetlere farz kılındığına, özelden Hz. Muhammed'in ümmetine farz kılındığına kesin bir şekilde delalet etmektedir.

Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنَسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلَهُكُمْ إِلَهُ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ

"Biz her ümmete kurban kesmeyi meşru kıldık. Bunu Allah'ın rızık olarak verdiği deve, sığır, koyun ve keçi gibi dört ayaklı davarların üzerine Allah'ın adını ansınlar diye yaptık. Sizin ilahınız tek bir ilahdır. Öyleyse sadece ona itaat edin. Ona teslim olan alçak gönüllüleri müjdele." buyurmaktadır.

Yine Allah

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعَمُوا النَّبَاتِيسَ الْفَقِيرَ ثُمَّ لْيُقْضُوا تَنَّتُهُمْ وَلْيُؤْفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ

"İnsanların içinde hacı ilan et ki yürüyerek ve bitkin binekler üzerinde sana gelsinler; bütün derin vadilerden geçerek gelsinler. Gelsinler de kendi menfaatlerini görsünler; belli günlerde de Allah'ın onlara rızık olarak verdiği hayvanlardan en'am (koyun, keçi, sığır ve deve) üze-

rine Allah'ın adını ansınlar. Onlardan hem siz yiyin, hem de darda olan yoksula yedin. Aynı zamanda tefeslerini (Arafat ve Müzdelife vakfelerini) tamamlasınlar, adaklarını yerine getirsinler ve o şerefli Beyti (Kâbe'yi) tavaf etsinler." buyurmaktadır.

Bu ayetler doğrultusunda şunları söyleyebiliriz: Hz. İbrahim'in hacı ilan edişini işiten ve bu emre itaat ederek Mekke'ye gelenler şu dört şey için gelmektedir:

1. Allah'ın onlar için verdiği faydaları görmek,
2. Muayyen vakitlerde kurbanlarını kesmek,
3. Hacc faaliyetlerini tam olarak yerine getirmek ve kirlerinden arınmak,
4. Kâbe'yi tavaf etmek

Kurban ibadetinin başından beri bilinegelen bir ibadet olması sebebiyle Müslümanlar, kurbanın ne zaman kesileceğini biliyorlardı.

Kurban Kesmenin Hikmeti

1. Allah'a Yaklaşmak

Adından da anlaşılacağı üzere kurban kesmek Allah'a yaklaşmanın en güzel vesilesidir. Allah'a ulaşacak olan şeyin, kurban eti veya kanı değil de kulun takvasının, samimiyetinin olması da bu ibadetin kul ile Allah arasındaki boyutuna ve nefsi terbiyeye delalet etmektedir.

Diğer taraftan Allah Teâla kurban emriyle muayyen vasıflardaki hayvanları, malum günlerde, üzerine Allah'ın adını anarak kesmeyi kastetmekle birlikte kendisine yaklaşmayı da emretmektedir.

2. Et Yemek ve Yedirmek

Malî bir sorumluluk olan kurban ibadeti Allah'ın bize verdiği sayısız nimete karşılık O'na sunulan bir samimiyet ve takva göstergesidir. Ayrıca kurban etinin kesen kişinin yanı sıra ihtiyacı olanlara dağıtılması toplumda sosyal adalete katkı sağlamakta, kardeşlik, birlik beraberlik ve yardımlaşma gibi duyguları da canlı tutmaya yardımcı olmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعَمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاَهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

"...Yanları üzerine düşüp canları çıkınca onlardan siz de

yyin, hem kanaat gösterip istemeyene hem de isteyen fakire yedin. İşte böylece şükredersiniz diye onları sizin hizmetinize verdik." buyrulmaktadır.

3. Allah'a Şükretmek

Allah'ın bizim hizmetimize sunduğu sayısız nimetlere karşılık O'nun belirlediği günlerde kurban ibadetini yerine getirmek, Allah'ın belirlediği ölçüde Allah'a şükretmektir.²⁴

4. Hz. İbrahim'in Sünnetini İhya Etmek

Tüm bunların yanı sıra kul, kurban ibadetini yerine getirerek Allah'a şükretmiş olmasının yanı sıra Hz. İbrahim'in sünnetini de ihya etmiş olmaktadır. Hatırlanacağı üzere Hz. İbrahim gördüğü bir rüya üzerine Hz. İsmail'i kurban etmek için onu yatırmıştır. Tam bu esnada Hz. İbrahim'e "Ey İbrahim! Sen rüyana sadık kaldın. Şüphesiz biz iyileri böyle mükâfatlandırırız." Diye nida edilmiş ve Hz. İsmail'in yerine kesilmek üzere büyük bir kurban (koç) ihsan edilmiştir. Böylece Hz. İbrahim kendi imtihanından geçmiştir.²⁵ Müslüman kurban kesmekle bu ilahî imtihanı yâd eder ve bir nevi canlandırır.

Kurban Kesmenin Şartları

En'am Suresi'nin 162-163. ayetleri, Kevser Suresi'nin 2. ayeti ve Hacc Suresi'nin 34. ayeti kurban kesmenin farz olduğuna delalet etmektedir. Hacc Suresi'nin 36. ayeti ise kurban kesilecek hayvanların şartı, keyfiyeti ve kurban eti hakkındaki bir takım hususları belirtmektedir. Allah Teâla bu ayette şöyle buyurmaktadır:

وَالْيَدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا حَيِّزٌ فَأذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ إِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعَمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاَهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَيُبَشِّرَ الْمُحْسِنِينَ

"Besili hayvanları sizin için Allah'ın nişanelerinden kıldık. Sizin için o hayvanlarda hayır vardır. Onlar kurban edilmek üzere dizilirken onların üzerine Allah'ın adını anın. Yanları üzerine düşüp canları çıkınca onlardan siz de yiyin, hem kanaat gösterip istemeyene hem de isteyen fakire yedin. İşte böylece şükredersiniz diye onları sizin hizmetinize verdik. Şüphesiz ki kurbanlıkların etleri ve kanları Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdik ki sizi doğru yola ilettiği için onun büyüklüğünü anasınız. İyilik edenleri müjdele." Bu ayette kurban kesmenin şartlarına

delalet eden önemli hususlar şunlardır:

1. Ayette yer alan 'الْبُدْنُ' (elbudne) kelimesi, بدنة (bedene) kelimesinin cemisi/çoğulu olup; iri cüsseli, besili, semiz ve güzel anlamlarına gelmektedir. Bu kelimenin sıfat olması ve kelimenin başındaki ال takısı, kurban kesilecek hayvanın cüsseli, besili, güzel şartlarını taşımış olması gerektiğine delalet etmektedir. Aynı şekilde kurbanlık hayvanların belli bir yaşa gelmesini, semiz ve sağlıklı olmasını da gerektirmektedir.
2. Ayetin 'فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعَمُوا الْقَائِعَ وَالْمُعْتَرَّ' kısmında da işaret edildiği gibi kurban kesmenin asıl amacı onun kanını akıtmak değildir. Eğer öyle olsaydı hayvandan kan çıkması yeterli olurdu. Fakat ayette kurbanın etinden, hem kesenin kendisinin faydalanması hem de ihtiyacı olan kimselere vermesi talep edilmektedir. Bu durum Kurban ibadetinin şartlarından birini ortaya koyarken onun sosyolojik boyutlarını da ortaya koymaktadır.
3. 37. Ayette belirtildiği üzere Allah'a ulaşacak olan şeyin, kurban eti veya kanı değil, kulun takvasının, samimiyetinin olması kurbanlık hayvanın seçiminin de kulun samimiyetini ve takvasını ortaya koyacak biçimde Allah'ın emrettiği şekilde yapılması öngörülmektedir. Nitekim Hâbil-Kâbil kıssasında anlatıldığı üzere iki kardeş, Allah'a kurban sunar ve sadece birinin kurbanı kabul edilir. Kıssanın devamında "إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ"²⁷ (Allah sadece Kendinden çekinenlerinkini kabul eder) denilmekte yani Allah'ın sadece takva sahiplerinden kabul edeceği buyrulmaktadır.

- **Kurban Kesmenin Caiz Olduğu Hayvanlar**

Kurban edilecek hayvanın deve, siğir, koyun, keçi gibi hayvanlardan olması gerekir. Kur'an-ı Kerim'de kurban olarak kesilecek hayvanlar انعام (en'am) lafzı ile anılmaktadır. Bu kelime deve siğir, koyun, keçi gibi hayvanları kapsamaktadır. Binaen aleyh yenmesi helal olsa bile انعام (en'am) kapsamına girmeyen hayvanların kurban edilmesi caiz değildir. At, ceylan, geyik, balık, güvercin, tavuk

vs. gibi hayvanlar bu cinstendir.

Kurban edilecek hayvanın yaşı ile ilgili de birtakım şartlar mevcuttur. Koyun ve keçi cinsinden olan hayvanların kurban olarak kesilebilmesi için bir yaşını doldurması gerekirken, siğir cinsinden hayvanların iki yaşını doldurması gerekmektedir. Devenin ise kurban edilebilmesi için beş yaşını doldurması gerekmektedir. Hz. Peygamber bu konuda: "Yıllanmış hayvandan başkasını kesmeyin. Ancak size (böylesini bulmak) güç gelirse o başka! Bu takdirde koyundan bir kuzu kesiverin"²⁸ buyurmaktadır.

Sonuç olarak bir hayvanın kurban edilebilmesi için en'am kapsamında olması ve cinsine göre yaşını doldurmuş olması gerekmektedir.

- **Kurban Kesmenin Caiz Olmadığı Hayvanlar**

Kurban edilecek hayvan en'am kapsamına girse ve yaşını doldurmuş olsa bile kurban edilmesinin caiz olmadığı durumlar vardır. Hz. Peygamber'den rivayetle Hz. Ali şu nakilde bulunmaktadır: "Rasûlullah (s.a.v.), bize kurbanlık hayvan alırken göz ve kulağına dikkat etmemizi, kulağı, burnu kesik, boynuzu kırılmış hayvanlardan kurban kesmemeyi emretti."²⁹ Aynı şekilde Hz. Peygamber: "Topal hayvan, tek gözlü hayvan, hastalığı belli olan hayvan zayıf ve cılız hayvanlar kurban edilmez."³⁰ buyurmaktadır.

Hadislerden de anlaşılacağı üzere kurban edilecek hayvanın en'am kapsamında olması ve yaşını doldurmasının yanı sıra sağlıklı, azalarının eksiksiz, güçlü olması gerekmektedir. Bu şartları taşımayan hayvanların kurban edilmesi caiz değildir.

Rasûlullah (s.a.v.), bize kurbanlık hayvan alırken göz ve kulağına dikkat etmemizi, kulağı, burnu kesik, boynuzu kırılmış hayvanlardan kurban kesmemeyi emretti.

Kurban'ın Vakti

Allah Teâla Kur'an-ı Kerim'de

وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ

"Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği hayvanlardan, belli günlerde Allah'ın adını anarak kurban kessinler." buyurmaktadır.

Ayette geçen 'أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ' (eyyâmi ma'lûmât) ifadesi Kur-

ban kesme işinin bilinen günlerde olacağına delalet etmektedir. Ayrıca Bakara suresi 203. Ayette

وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

Kurban kesmenin vakti, bayramın birinci gününden dördüncü günün günbatımına kadar devam etmektedir.

“Sayılı günlerde Allah’ın adını anın. Kim ki iki gün içinde acele edip Mina’dan Mekke’ye dönerse onun için buda bir günah yoktur. Kim de bunu tehir ederse onun için de bir günah yoktur. Bunlar takva sahipleri içindir. Allah’tan korkun ve bilin ki onun huzurunda toplanacaksınız.” buyrulmaktadır.

Ayetlerde geçen ‘أَيَّامٍ’ (eyyam) kelimesi يوم (yevm) kelimesinin çoğuludur. Arapçada çoğul, eğer aksine bir karine yoksa en az üçü ifade etmektedir. Bakara suresi 203. ayette geçen ‘أَيَّامٍ’ (eyyamin) kelimesi ise ayetin içi bağlamından anlaşılacağı üzere üç günü ifade etmektedir. Bu üç gün ise bilindiği gibi teşrik günleridir. Hz. Peygamber:

كُلُّ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ ذَبْحٌ

“Teşrik günlerinin hepsi kurban kesme vaktidir.” buyurmaktadır.

Teşrik günleri, Nahr gününü (kurban bayramının 1. günü) kapsamamaktadır. Çünkü hacıların sayılı günlerde Allah’ı zikretmesi (yani Şeytan taşlama faaliyeti) Zilhicce ayının 11. günü yani Kurban bayramının ikinci günü başlanıp üç gün devam etmektedir. ‘أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ’ (eyyamin ma’dûdâtin) yani teşrik günlerine bir de nahr günü eklendiğinde ‘أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ’ (eyyamin ma’lûmâtin) olmaktadır. Bu malum günlerin dört gün olmasına, sayılı günlerin üç gün olması ve nahr gününün bu üç gün içine girmemesi delil sayılabilir. Hz. Peygamber’in “Arefe günü, bayram günü ve teşrik günleri biz Müslümanların bayram günleri ve yiyip içme günlerimizdir.”³³ sözü de bu durumu tekit eder niteliktedir.

Sonuç olarak Kurban kesmenin vakti, bayramın birinci gününden dördüncü günün günbatımına kadar devam

etmektedir. Şunu söylemek gerekir ki kurbanın ilk vakti bayram namazını kıldıktan sonradır. Nitekim Hz. Peygamber: “Her kim bayram namazından evvel keserse, o ancak kendisi için kesmiş olur. Her kim namazdan sonra keserse, kurbanını tamam kesmiş ve Müslümanların sünnetine isabet etmiş olur.”³⁴ buyurmuştur.

Kurbanla Alakalı Diğer Meseleler

1. Bir koyun kurban etmek tüm aileye için yeterlidir. Bir rivayet şöyledir: A’ta b. Yesâr’dan işittim şöyle diyordu: Ebû Eyyûb el Ensârî’ye sordum; Rasûlullah (s.a.v.)’in zamanında kurbanlar nasıldı diye şöyle cevap verdi: “Kişi kendisi ve çoluk çocuğu için tek bir kurban keserdi de onun etinden kendileri de yer başkalarına da yedirirlerdi. Neticede Müslümanlar birbirleriyle övüneceğiz diye gördüğün gibi birkaç kurban kesmek durumuna geldiler.”³⁵
2. Deve ve sığır cinsinden olan kurbanlar için en fazla yedi kişi ortak olabilir. Hz. Peygamber ve ashabın uygulamaları da bu yöndedir.³⁶
3. Kurban kesimi esnasında hayvana eziyet etmek caiz değildir. Bu sebeple kurban kesilecek bıçağın keskin olması gerekir. Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: “Allah her şeyde iyi davranmayı emretti. O halde bir şeyi öldüreceğinizde bile onu incitmeden, ızdırap çekirtmeden öldürün. Hayvan kestiğinizde de onu incitmeden kesin, bıçağınızı iyi bileyin ve hayvanı fazla incitmeyin”³⁷
4. Kurbanı kesmeden önce “Bismillah Allahu ekber” demek gerekir. Bu farzdır. Hacc Suresi 34 ve 36 ayetleri bu hususa delalet etmektedir.
5. Kurbanlığın eti üç kısma taksim edilir, bir kısmı aile efradına yedirilir. Bir kısmının da fakir ve miskine sadaka olarak verilmesi, diğer bir kısmının akraba ve yakınlaraya verilmesi hayırlıdır. Hacc Suresi’nin 36. ayeti buna işaret etmektedir.
6. Kişi kurban derisini kendisi kullanabilir ancak derinin kendisini ya da parasını Allah yolunda vermesi daha iyidir.
7. Kurbanı kesen kasaba işin ücreti olarak kurbanlığın etini vermek caiz değildir. Ücret saymaksızın etinden verilmesi ise caizdir.

Hz. Ali, Hz. Peygamber’in kendisine kurbanlık develere ait işleri verdiğiğinde ondan kurban develerinin hepsini, etlerini, derilerini, çullarını sadaka vermesini ve kesilme ücretleri hususunda kesiciye kurbandan hiçbir şey ver-

memesini emrettiğini nakletmektedir. Hz. Ali ek olarak kasabın hakkını yanlarından verdiğini söylemiştir.³⁸ Hz. Ali'nin bu nakli yukarıdaki son iki maddeye delil teşkil etmektedir.

Notlar

1. Maide Suresi 27. Ayette bahsedildiği üzere Hz. Âdem'in iki oğlunun Allah'a birer Kurban sunması bunu göstermektedir.
2. Buna binaen Bakara Suresi 173. Ayette Müslümanlara haram kılınan yiyecekler arasında Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlar da sayılmıştır. Benzer ayetler için bkz. Maide 5/3; En'am 6/145; Nahl 16/115.
3. Müşriklerin bu gibi davranışlarından bahseden ayetler için bkz. Bakara 2/189, 196; Enfal 8/35.
4. Bkz. Zümer 39/3; Yunus 10/18.
5. En'am 6/136.
6. Müşrikler kabeyi tavaf ederken şöyle diyorlardı: "لبيك لا شريك لك إلا شريكاً هو لك تملكه وما ملك" İbn Abbas'dan şöyle nakledildiğine göre Hz. Peygamber, müşriklerin bu türlü nidalarını duyunca "لبيك لا شريك لك"te durmalarını istemiştir. Bkz. Müslim, "Hac", 22. Demek ki her kabile kendi putunu Allah'ın şirki olarak görüyor ve ekinlerinden, hayvanlarından Allah için bir hisse, putları için bir hisse ayırıyorlardı. Ayette müşriklerin bu tutumu anlatılmaktadır.
7. Cahiliye devrinde müşrikler ekinlerden ve hayvanlardan Allah'a ve O'na ortak koştukları putlara paylar ayırırlardı. Allah için ayırdıklarını fakir ve miskinlere verirken, ilahları için ayırdıklarını yine ilahlarına tahsis ederlerdi. Allah'a ayrılan ürün ve hayvanlar çoğalacak olsa 'Allah'ın buna ihtiyacı yok.' deyip bunu ilahlarının paylarına aktarırlardı. İlahlarına ayırdıkları ekin ve hayvanların çoğalması durumunda ise bunlar yine onların hissesinde kalırdı. Ayette bu adaletsiz tavır eleştirilmiştir. İlgili rivayetler için bkz. İbn Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-beyan an te'vili âyi'l-Kur'an*, (thk. Abdullah b. Abdilmuh-sin et-Türki), Riyad: Daru Âlemi'l-kütüb, 2003, IX, 569-573.
8. Bakara 2/173; Maide 5/3; En'am 6/145; Nahl 16/115.
9. Cahiliye devrinde Kâbe'nin etrafında dikilen birtakım taşlar olup bu taşların önünde kurban kesiliyor ve kurbanın kanından bu taşlara sürülüyordu. Bkz. Fahrreddin Razî (v. 606/1210), *Mefatihul-gayb*, Beyrut: Daru'l-fikr, 1981, XI, 137.
10. Maide 5/3, 90.
11. İlgili ayetler için bkz. En'am 6/162, 163; Hacc 22/34, 36, 67; Kevser 108/2.
12. Cündüp b. Süfyan el-Becelî,
13. Serahsî, Mebsut 6/171.
14. Bidayetü'l-Müctehid 1/595; Muğnil-Muhtac 4/282, el-um 2/348, el-Mugni 11/95.
15. Ali İmran 3/ 183.
16. Maide 5/27.
17. İlgili ayetler için bkz. Hacc 22/28-37. Bu ayetler bu manaya işaret etmektedir.
18. En'am 6/162-163.
19. Kevser 108/1-3.
20. İlgili ayet için bkz. İsra 17/79.
21. Hacc 22/34.
22. Hacc 22/27-29.
23. Hacc 22/36.
24. Bkz. Hacc 22/36.
25. İlgili ayetler için bkz. Saffat 37/102-107.
26. Hacc 22/36-37.
27. Maide 5/27.
28. Müslim, "Edâhi", 13; Ebu Davud, "Dahâyâ", 5; Nesâi, "Dahâyâ", 13; İbn Mâce, "Edâhi", 7.
29. Tirmizi, "Edâhi", 6; Ebu Davud, "Dahâyâ", 6; Nesâi, "Dahâyâ", 10; İbn Mâce, "Edâhi", 8.
30. Tirmizi, "Edâhi", 5; Ebu Davud, "Dahâyâ", 6; Nesâi, "Dahâyâ", 5, 6, 7; İmam Malik, "Ma Yukrehu Mine'd-Dahâyâ", 1.
31. Hacc 22/28.
32. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 27/316, Beyhakî, *es-Sünen-u's-sağîr*, 1832.
33. Buharî, "Savm", 66; Müslim, "Sıyam", 22; Tirmizi, "Savm", 59; Ebu Davud, "Savm", 49; Nesâi, "Menasik", 195.
34. Buharî, "Edâhi", 12; a.mlf, "İdeyn", 5, 23; Müslim, "Edâhi", 16; Nesâi, "İdeyn", 30.
35. Tirmizi, "Edâhi", 10; İbn Mâce, "Edâhi", 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 29/282.
36. Müslim, "Hac", 350; İmam Malik, "Dahaya", *Muvatta'*, 9; Tirmizi, "Hac", 66; Ebu Davud, "Dahaya" 7; Nesâi, "Dahaya", 16.
37. Nesâi, "Dahaya", 21, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 28/342; Darimi, "Edâhi", 10; Beyhakî, *es-Sünen-u'l-kübrâ*, 23.
38. Buharî, "Hac", 112, 120, 122; "Vekâlet" 1; Müslim, "Hac", 348; Ebu Davud, "Menasik", 20; İbn Mâce, "Menasik", 97.